

Program Mirovnih studija sufinanciran je u sklopu: programa IPA Europske unije za Republiku Hrvatsku, kroz projekte: Rasizam i ksenofobija: za izbjegličku i etničku jednakost, Edukacija za građane – građani za društveni razvoj i solidarnost, te Zaklade za razvoj Civilnog društva/Norveški fondovi kroz projekt: Obrazovanje za ljudska prava i demokraciju

Centar za Mirovne studije

Ljudska prava
kroz rad civilnog društva na Živoj knjižnici
Završni rad

Mentorica: Tatjana Vlašić

Studentice: Suzana Fugaj i Petra Mađerčić

Program Mirovnih studija sufinanciran je u sklopu: programa IPA Europske unije za Republiku Hrvatsku, kroz projekte: Rasizam i ksenofobija: za izbjegličku i etničku jednakost, Edukacija za građane – građani za društveni razvoj i solidarnost, te Zaklade za razvoj Civilnog društva/Norveški fondovi kroz projekt: Obrazovanje za ljudska prava i demokraciju

Lipanj, 2016.

SAŽETAK

Koncept žive knjižnice potječe iz Danske, a njezin je cilj borba s predrasudama i stereotipima te suzbijanje diskriminacije prema manjinskim skupinama u društvu. Kroz mnoge kolegije tijekom pohađanja Mirovnih studija protezala se tema diskriminacije i predrasuda te isticala važnost educiranja i senzibilizacije javnosti u svrhu kreiranja društva tolerancije i mira. Inspirirane time, kao i pričom Barbare Matejčić i slikom o civilnom sektoru u današnjoj situaciji u hrvatskom društvu, odlučujemo se provesti našu živu knjižnicu. Kako je svrha Mirovnih studija educirati i potaknuti na djelovanje, u skladu s tim i mi smo željele pridonijeti edukaciji, senzibilizaciji i potencijalnom kreiranju i/ili osnaživanju društvene solidarnosti kod posjetitelja žive knjižnice. Provedeni projekt potaknuo nas je na daljnje djelovanje te odlučujemo u skorije vrijeme organizirati slično događanje, kao i uključiti se u procese zagovaranja kako bi se ljudska prava očuvala u hrvatskom društvu.

Ključne riječi: ljudska prava, invaliditet, diskriminacija, civilno društvo, živa knjižnica, senzibilizacija

1. "Sva ljudska bića rađaju se slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima"¹

Ljudska prava temeljni su imperativ jednakog i slobodnog društva o kakvom sanjamo. Sustav zaštite ljudskih prava u Republici Hrvatskoj proteže se kroz razne institucije, počevši od ustavnog poretka koji jamči ravnopravnost uz slobodu i prava čovjeka preko ugovornog međunarodnog humanitarnog prava do zakonskih propisa koji

¹ Članak 1. Opće deklaracije o ljudskim pravima iz 1948. godine

Program Mirovnih studija sufinanciran je u sklopu: programa IPA Europske unije za Republiku Hrvatsku, kroz projekte: Rasizam i ksenofobija: za izbjegličku i etničku jednakost, Edukacija za građane – građani za društveni razvoj i solidarnost, te Zaklade za razvoj Civilnog društva/Norveški fondovi kroz projekt: Obrazovanje za ljudska prava i demokraciju

reguliraju prava i slobode građana. Ono što obilježava pojam ljudskih prava su dostojanstvo i jednakost iz kojih pak proizlazi set vrijednosti poput slobode, poštovanja, tolerancije i pravde. Od ostalih prava izdvaja ih što su neotuđiva i jednaka za sve, a stječu se samim rođenjem. Unatoč tome, često su kršena. U ovome radu pažnja nije posvećena ljudskim pravima po generacijama (prva, druga i treća generacija) već kolektivnim pravima.

1.1. „Jedna od sto“ priča o kršenju ljudskih prava

Odgovore na razna pitanja koja se vežu uz problematiku ljudskih prava saznale smo kroz „ulaženje u tuđe cipele“ i promatranje stvarnih problema samih žrtava. U tome nam je pomogla knjiga „Kako ste?“ autorice Barbare Matejčić, koja prikazuje šest priča osoba koje spadaju u osjetljive (marginalizirane) skupine. Nakon što smo zavirile pod površinu i saznale najdublje misli i strahove svih „glavnih likova“, uz divljenje svima njima ipak nas se najviše dojmilo pripovijedanje Zagrepčanke u priči pod nazivom „Jedna od sto“. Jadranka je osoba koja se u posljednjih deset godina, od svoje 18-e godine, bori s okolinom, a ponajviše sama sa sobom radi dijagnoze koja ju prati u vidu shizofrenije. Prijatelji_ce i poznanici_e većinom su je odbacili, dok je od drugog supruga bila i fizički zlostavljana. Kao duševna bolesnica nije pronalazila potporu, čak ni u najtežim i najosjetljivijim vremenima, niti od strane nadležnih osoba poput njene doktorice koja joj je kao žrtvi fizičkog obiteljskog nasilja savjetovala „da ne iznosi prljavi veš“ (Matejčić 2015:55), niti od bliskih osoba koje su nasilje opravdavale izgovorima u težini njezine bolesti i „normalizirale da se netko tako ponaša“ jer je život s duševnim bolesnicima teško prihvatljiv.

Unatoč teškim trenucima koje Jadranka prolazi s ljudima, dojmila nas se činjenica koliko je voljna objasniti okolini svoju bolest, te i sama ističe da „ljudi oko mene više ne znaju što je bolest, a što sam ja“, iako je istovremeno svjesna da „nemaju svi baš uvijek vremena za sve razumjeti“ (Matejčić 2015:44). Uz razne „faze“ ove (usudimo se reći) junakinje, priča ipak završava njenim optimizmom uz riječi: „Ja volim život i kad je

Program Mirovnih studija sufinanciran je u sklopu: programa IPA Europske unije za Republiku Hrvatsku, kroz projekte: Rasizam i ksenofobija: za izbjegličku i etničku jednakost, Edukacija za građane – građani za društveni razvoj i solidarnost, te Zaklade za razvoj Civilnog društva/Norveški fondovi kroz projekt: Obrazovanje za ljudska prava i demokraciju

nepodnošljiv“ (Matejčić 2015:67). Iz samo površnog pokušaja s naše strane približiti vam njen karakter i dobru vjeru, nas je Jadranka naprosto oduševila svojom hrabrošću, entuzijazmom i voljom za životom usprkos svakodnevnoj diskriminaciji, stigmatizaciji i osuđivanju koja ju prate, čak i od njenih najbližih osoba.

Ono što je (nama) logično uslijedilo nakon što smo knjigu Barbare napokon ispustile iz ruku uz pitanje „Tko su žrtve i kako im mi možemo pomoći?“ bilo je razmotriti naš daljnji način djelovanja. Kako bismo došle do pravog odgovora, provjerile smo Izvješće Pravobraniteljice za osobe s invaliditetom za 2015. godinu, prema kojem je razvidno da je ista postupala u 18 slučajeva koji su se ticali kršenja ljudskih prava po diskriminacijskoj osnovi invaliditeta. Nakon daljnjeg istraživanja kroz Izvješće Pučke pravobraniteljice, koji je Ured kroz 2015. godinu postupao u 4655 predmeta na pritužbe građana radi povrede njihovih ljudskih prava, shvatile smo da dolazi do kršenja prava u raznim područjima². Nakon toga se prvotna ideja o senzibiliziranju građana s posljedicama osoba poput Jadranke činila kao diskriminirajuća za ostale „ugrožene“ skupine.

Kroz izučavanje druge strane medalje u pozitivnom smislu prema suzbijanju diskriminacije – one osobe/institucije koje ih štite, naša je zvijezda vodilja postala informirati javnost o radu civilnog društva koje se direktno ili indirektno bave zaštitom, pomaganjem i promicanjem ljudskih prava. Također, polazište njihovog djelovanja možemo pronaći kroz propisano pravo svakog građana na društveni poredak kojemu se prava i slobode iz Deklaracije mogu ostvariti u punoj mjeri³, a najčešće to biva u obliku nevladinih organizacija.

1.2. Važnost civilnog društva

Civilno društvo kao treći sektor po našem je mišljenju izuzetno važno radi uspostavljanja ravnoteže između javnog i privatnog sektora. Iz svega gore navedenog

² str. 3. i 9. Izvješće Pučke pravobraniteljice za 2015. godinu

³ Članak 28. Opće deklaracije o ljudskim pravima

Program Mirovnih studija sufinanciran je u sklopu: programa IPA Europske unije za Republiku Hrvatsku, kroz projekte: Rasizam i ksenofobija: za izbjegličku i etničku jednakost, Edukacija za građane – građani za društveni razvoj i solidarnost, te Zaklade za razvoj Civilnog društva/Norveški fondovi kroz projekt: Obrazovanje za ljudska prava i demokraciju

vidljivo je da je jedan od razloga nastanka žive knjižnice, kao i ovog rada, odavanje priznanja civilnom društvu, što nam se činilo od iznimnog značaja posebice u trenucima kada kako nacionalni tako i međunarodni društveno-politički događaji pokušavaju umanjiti „civilnu ulogu“. Da je tome tako potvrđuju i izjave direktora kroz Godišnje izvješće Međunarodne organizacije za zaštitu ljudskih prava (HRW) za 2015. godinu za više od 90 zemalja i teritorija diljem svijeta u kojem ističe dvostruke prijetnje – politiku straha i ugrožavanje civilnog društva.⁴

Kao što Mahatma Gandhi kaže: „Budi promjena koju želiš vidjeti u svijetu“, odlučile smo svoju pažnju posvetiti ovoj temi, organizirati živu knjižnicu i „razbiti predrasude“ o nevažnosti uloge i promjena koje proizlaze iz rada civilnog društva, kao i dokazati da upravo se kamen temeljac stvara upravo u aktivizmu i međusobnoj suradnji unutar civilnog društva za zaštitu i promicanje ljudskih prava te temeljnih sloboda. Stoga ovaj rad (vođene optimizmom, kao i naša Jadranka iz priče) posvećujemo hrvatskom trećem sektoru vjerujući da upornost, solidarnost i zajedništvo u zagovaranju za ljudska prava donose pozitivne ishode, pravdu, toleranciju i boljitak za sve nas.

2. ŽIVA KNJIŽNICA

Metoda za koju smo se odlučili kako bi proveli zamišljenu ideju jest metoda žive knjižnice. Za koncept Žive knjižnice saznale smo od udruge PaRiter iz Rijeke, koje su u listopadu 2015. godine održale prvu knjižnicu takve vrste u Republici Hrvatskoj, bar prema našim saznanjima. „Metoda žive knjižnice potječe iz Danske, a njezin je cilj borba s predrasudama i stereotipima te suzbijanje diskriminacije prema manjinskim skupinama u društvu. U srži žive knjižnice nalazi se osobni kontakt, odnosno mogućnost samostalnog formiranja mišljenja te prevladavanje postojećih predrasuda, koje često proizlaze iz neznanja“.⁵ Dakle, živa knjižnica djeluje kao i svaka druga stvarna knjižnica osim što se

⁴ <http://ombudsman.hr/hr/mns/clps/737-human-right-watch-objavio-stanje-ljudskih-prava-u-svijetu-u-2015-godini-moduzastita-modulmedunarodno>

⁵ <http://www.pariter.hr/?p=2190>

Program Mirovnih studija sufinanciran je u sklopu: programa IPA Europske unije za Republiku Hrvatsku, kroz projekte: Rasizam i ksenofobija: za izbjegličku i etničku jednakost, Edukacija za građane – građani za društveni razvoj i solidarnost, te Zaklade za razvoj Civilnog društva/Norveški fondovi kroz projekt: Obrazovanje za ljudska prava i demokraciju

umjesto knjiga “posuđuju” osobe. Čitatelji i čitateljice učlanjuju se u knjižnicu, a kao dokaz članstva izdaju im se članske iskaznice. Pomoću kataloga odabiru željenu „živu knjigu, te nakon „čitanja“/razgovora "knjige" se vraćaju i druge osobe ih „posuđuju“.

2.1. Živa knjižnica ljudskih prava 2016.

Iako nam je Jadrankina priča učvrstila želju da pridonesemo informiranju i senzibilizaciji ljudi što je vrlo bitno za razbijanje predrasuda, početna inspiracija organiziranja žive knjižnice rodila se na jednom od kolegija Mirovnih studija, a to je kolegij Ljudska prava: teorija i praksa. Osim naših osobnih afiniteta prema toj tematici, kolegij nam je još jednom ukazao na problematiku predrasuda i diskriminacije kao stupnja iznad. One se često temelje na nedovoljnom kontaktu s osobama ili organizacijama o kojima se tvore razne slike glasinama, tračevima, ideološki obojanim idejama. Zbog toga, smatramo stavljamo naglasak na senzibiliziranje i informiranje ljudi kako bi se utjecalo na stvaranje društvene solidarnosti u svrhu formiranja i učvršćivanja društva tolerancije i mira, koje vrijednosti zagovara i Centar za Mirovne Studije. Naša prvotna ideja bila je organizirati živu knjižnicu s pojedincima i pojedinkama koji_e bi pričali_e o njihovoj borbi za „svoja“ ljudska prava, ali zbog zbog nepovoljnih okolnosti i nemogućnosti održavanja potrebne dodatne edukacije, odlučili smo svoj mali doprinos razbijanju diskriminacije i predrasuda dati kroz organizaciju žive knjižnice, gdje će nam knjige biti organizacije nevladinog sektora koje se bave ljudskim pravima. Cilj ove aktivnosti bio je upoznati i educirati zainteresirane osobe o važnosti rada udruga i neovisnih institucija, kao i dati mogućnost aktivistima i aktivistkinjama da podijele iskustva s terena koja su prikupili_e kroz svoj svakodnevni rad kako bi zaštitili_e ljudska prava i približili_e se izgradnji mira u ravnopravnoj zajednici.

Osim nas, organizatori_ce su bili_e Bojan Delević, Lucija Dumančić, Jakov Radalj i

Program Mirovnih studija sufinanciran je u sklopu: programa IPA Europske unije za Republiku Hrvatsku, kroz projekte: Rasizam i ksenofobija: za izbjegličku i etničku jednakost, Edukacija za građane – građani za društveni razvoj i solidarnost, te Zaklade za razvoj Civilnog društva/Norveški fondovi kroz projekt: Obrazovanje za ljudska prava i demokraciju

Ivana Šakić. Svatko od nas bio_la je zadužen_a za jedan dio aktivnosti, poput kontaktiranja organizacija, sastavljanje teksta i kataloga knjiga, izrada ceduljica s imenom i članskih iskaznica, kreiranja dizajna plakata, kreiranja poziva na događaj na društvenim mrežama te objava informacija o samom događanju. Ovisno o mogućnostima i potrebama suorganizatora_ica mijenjali_e smo uloge tijekom organizacije.

Listu aktivnog civilnog sektora u Republici Hrvatskoj koja se sastojala od udruga, institucija i pojedinki koje istražuju ili promiču toleranciju, jednakost, nenasilje, mir i ostala ljudska prava bilo je lako sastaviti. Sukladno listi, navedene organizacije⁶ i pojedinke⁷ pozvane su na sudjelovanje na Živoj knjižnici uz zamolbu za odabirom predstavnika_ice te kratkim opisom svog rada prema kojem je sastavljen i izrađen katalog. Pozivi čitateljima i čitateljicama bili su upućeni putem facebook eventa i preko službenih web stranica nekih od „knjiga“. Na samoj Živoj knjižnici koja je održana 8. lipnja 2016. godine s početkom u 18,30 sati na Fakultetu političkih znanosti odazvalo se mnoštvo zainteresiranih čitatelja i čitateljica. 45 posjetitelja_ica knjižnice u neposrednoj je komunikaciji imalo priliku upoznati osobe koji su svojim aktivnim angažmanom doprinijeli izgradnji otvorenijeg, šarenijeg i pravednijeg društva.

2.2. Naši bestselleri

Od 16 ljudskopravaških „knjiga“ koje su bile „čitke“ čak i u poglavljima o problemima i otporima s kojima se suočavaju, mi smo ostale posebice impresionirane radom Udruge Zamisli, Ureda pučke pravobraniteljice, organizacije B.a.B.e., Udruge za podršku žrtvama i svjedocima te Savjetovaništa Luke Ritza.

B.a.B.e su se izdvojile jer su osnovane davne 1994. godine, i od prvotnog cilja u vidu promicanja ženskih ljudskih prava danas su u javnosti poznate po beskompromisnoj borbi

⁶ B.a.Be., CESI/LIBELA, CMS, DAH, HDD, FSO, HUM, Miramida, NPC, Nova solidarnost, Ured pučke pravobraniteljice, Udruga Zamisi, Zagreb Pride, Zelena Akcija, Savjetovanište Luka Ritz

⁷ Ivana Radačić

Program Mirovnih studija sufinanciran je u sklopu: programa IPA Europske unije za Republiku Hrvatsku, kroz projekte: Rasizam i ksenofobija: za izbjegličku i etničku jednakost, Edukacija za građane – građani za društveni razvoj i solidarnost, te Zaklade za razvoj Civilnog društva/Norveški fondovi kroz projekt: Obrazovanje za ljudska prava i demokraciju

za poštivanje ljudskih prava na jednakim osnovama za sve građanke/e i zalaganju za rodnu ravnopravnost.

Udruga za podršku žrtvama i svjedocima osnovana je u Vukovaru 2006. godine, a 2013. godine je u suradnji s Ministarstvom pravosuđa i UNDP-om otvorila Nacionalni pozivni centar za žrtve kaznenih djela i prekršaja. Time je Hrvatska postala jedna od zemalja Europske unije koja koristi besplatan standardizirani 116 006 broj za žrtve i svjedoke.

Udruga Zamisli osnovana je 2005. godine s ciljem poticanja mladih s invaliditetom na uključivanje u sustav obrazovanja, informiranja i savjetovanja mladih s i bez invaliditeta, uključivanja osoba s invaliditetom u aktivnosti vezane uz život u zajednici te podizanja kvalitete života i obrazovanja mladih s invaliditetom u RH. Sjedište udruge je u Zagrebu, no aktivnostima koje razvija i pruža utječe na kvalitetu života i obrazovanja mladih s invaliditetom na području cijele Hrvatske.

Ured pučke pravobraniteljice središnje je tijelo za suzbijanje diskriminacije te institucija koja obavlja poslove Nacionalnog preventivnog mehanizma za zaštitu osoba lišenih slobode, a sve u okviru svojih nadležnosti propisanih Ustavom i zakonima. Aktivnosti Ureda mogu se podijeliti na tri područja djelovanja: ljudska prava, diskriminacija i nacionalni preventivni mehanizam.

Savjetovalište "Luka Ritz" mjesto je pružanja savjetodavne i stručne potpore djeci, mladima i roditeljima u slučaju nasilja među djecom i mladima, kao i besplatne pravne pomoći na području obiteljskog i kaznenog prava. Također, Centar nudi preventivne programe koji odgajaju djecu i mlade da žive poštujući ljudska prava i prava djece, osposobljavajući ih za toleranciju i poštivanje različitosti.

Navedene udruge bismo izdvojile i povezale s našim početnim motivom organizacije žive knjižnice. Naime, sve organizacije bave se diskriminacijom, a budući da nas je

Program Mirovnih studija sufinanciran je u sklopu: programa IPA Europske unije za Republiku Hrvatsku, kroz projekte: Rasizam i ksenofobija: za izbjegličku i etničku jednakost, Edukacija za građane – građani za društveni razvoj i solidarnost, te Zaklade za razvoj Civilnog društva/Norveški fondovi kroz projekt: Obrazovanje za ljudska prava i demokraciju

posebno rastužila i istovremeno naljutila Jadrankina priča o diskriminaciji nje kao osobe s invaliditetom željele smo, jer nju ljudi odbijaju slušati i „čuti“, na neki način mi to učiniti umjesto i za nju. Smatramo da je od ključne važnosti educirati i senzibilizirati mlade ljude i odrasle kako bi se opseg zločina iz mržnje smanjio, odnosno u najboljoj varijanti nestao. Naime, prema Izvješću o zločinima iz mržnje, takvi zločini mogu imati veliki utjecaj na „žrtvino fizičko i psihičko zdravlje, zbog duševne boli povezane s ulogom žrtve zločina te žrtve mogu proživjeti veću količinu tjeskobe, bijesa, intenzivnog straha, daljnje izolacije i osjećaja ranjivosti te depresije“⁸.

Budući da je jedna od preporuka za djelovanje kako bi se takvi zločini spriječili organizirati pozitivne akcije udruga osoba s invaliditetom u svrhu razvijanja dijaloga i poticanja inicijativa koje se bore protiv zločina iz mržnje, odličnom idejom činila se pozvati udrugu osoba s invaliditetom i srodne udruge koje se bave sličnom tematikom, a sve kako bi se osobe bolje informirale te prepoznale problem i produbile razinu tolerancije. Osim Udruge Zamisli, ostale udruge koje se ne bave isključivo invaliditetom, doprinose senzibilizaciji na drugi način, npr. ističući položaj žena invalida kao B.a.B.e., dok se osobe s invaliditetom mogu u NPC-u i Uredu Pučke pravobraniteljice raspitati o svojim pravima. Ostale osobe imale su priliku naučiti kome se obratiti u slučaju diskriminacije i zlostavljanja, dok su svi, posebice mladi ljudi mogli od Savjetovališta Luka Ritz čuti na koji način djelovati u zajednici protiv nasilja i razvijati toleranciju.

Također, vrlo nam je bilo bitno uključiti organizacije koje se bave različitim problemima unutar područja ljudskih prava kako bi pomogle u „razbijanju“ eventualnih predrasuda o radu organizacija civilnog društva i kako bi stekli nove informacije i saznanja koja bi mogla biti od koristi njima te ih proširiti u svojoj zajednici i upoznati svoju okolinu, kako bi svi zajedno pritom doprinosili širenju tolerancije.

3. *AKTIVISTIČKA ZAKLJUČNA RAZMATRANJA O LJUDSKIM PRAVIMA*

⁸ Zločin iz mržnje prema osobama s invaliditetom iz Vodiča za udruge osoba s invaliditetom, agencije za provedbu zakona, nacionalne ustanove za ljudska prava, medije i ostale zainteresirane strane

Program Mirovnih studija sufinanciran je u sklopu: programa IPA Europske unije za Republiku Hrvatsku, kroz projekte: Rasizam i ksenofobija: za izbjegličku i etničku jednakost, Edukacija za građane – građani za društveni razvoj i solidarnost, te Zaklade za razvoj Civilnog društva/Norveški fondovi kroz projekt:

Obrazovanje za ljudska prava i demokraciju

Organizacija žive knjižnice u sklopu mentorske grupe ljudska prava bilo je jedno jako vrijedno i poučno iskustvo. Osim toga što smo vježbale timski rad, radile smo na razvijanju tolerancije, razvijanju organizacijskih vještina te se i same informirale te educirale o mnogim udrugama s kojima još nismo bile u doticaju. Smatramo kako su nas kolegiji Mirovnih studija koje smo pohađale osposobili da jedan problem kao što je npr. diskriminacija na temelju invaliditeta ili različitih ideologija sagledamo iz više aspekata i tek tada radimo na njegovom rješenju. Kolegij Aktivističke prakse ponudio nam je mnogo metoda koje možemo koristiti prilikom društvenog djelovanja, pa kao zaključak i pogled unazad zaključujemo da su nas Mirovni studiji osnažili da se odvažimo na organizaciju žive knjižnice. Time smo mnogo naučile i iskusile pa se nadamo da je ovo tek početak organiziranja još takovrsnih događanja, kao i shvatile važnost ne samo direktnog djelovanja, već i zagovaranja.

Direktno djelovanje poput pružanja vlastitog primjera te organizacija edukacija i djelovanje unutar lokalne zajednice, prvi je korak izgradnje društvene solidarnosti i širenja tolerancije. Uz to, zagovaranje je jedna od bitnih stavaka kreiranja javnih politika koje mogu utjecati na suzbijanje diskriminacije, a za njega je bitna i mobilizacija ljudi svjesnih problematike. Moglo bi se reći kako su za postizanje mobilizacije osoba od ključne važnosti ovakva događanja na kojima se osobe educira i senzibilizira. Prvi korak našeg društvenog djelovanja učinile smo svojim dosadašnjim djelovanjem unutar udruga i/ili inicijativa te organizacijom žive knjižnice. Osim što smo odlučile i dalje sudjelovati u organizaciji događanja poput žive knjižnice, odlučile smo se i uključiti u zagovaračke procese unutar inicijativa naših preferencija na način za koji smo osposobljene (pravni aspekt i istraživački aspekt).

Program Mirovnih studija sufinanciran je u sklopu: programa IPA Europske unije za Republiku Hrvatsku, kroz projekte: Rasizam i ksenofobija: za izbjegličku i etničku jednakost, Edukacija za građane – građani za društveni razvoj i solidarnost, te Zaklade za razvoj Civilnog društva/Norveški fondovi kroz projekt: Obrazovanje za ljudska prava i demokraciju

Popis korištene literature:

- MATEJČIĆ, Barbara, Kako ste?, izdavač Matejčić Barbara, 2015., Zagreb
- Opća deklaracija ljudskih prava, http://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2009_11_12_143.html
- Izvješće Međunarodne organizacije za zaštitu ljudskih prava (HRW) za 2015. godinu <http://ombudsman.hr/hr/mns/clps/737-human-right-watch-objavio-stanje-ljudskih-prava-u-svijetu-u-2015-godini-moduzastita-modulmedunarodno>
- Izvješće Pučke pravobraniteljice za 2015. godinu <http://ombudsman.hr/attachments/article/849/Izvje%C5%A1%C4%87e%20pu%C4%8Dke%20pravobraniteljice%20za%202015.%20godinu.pdf>
- Vodič za udruge osoba s invaliditetom, agencije za provedbu zakona, nacionalne ustanove za ljudska prava, medije i ostale zainteresirane strane - http://www.posi.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=696%3Azin-iz-mrnje-prema-osobama-s-invaliditetom&catid=151%3Atolerancija-banner&Itemid=191
- <http://www.pariter.hr/?p=2190>
- <http://www.babe.hr/>
- <http://www.zamisli.hr/>
- <http://www.savjetovaliste.hr/>
- <http://ombudsman.hr/hr/>

Program Mirovnih studija sufinanciran je u sklopu: programa IPA Europske unije za Republiku Hrvatsku, kroz projekte: Rasizam i ksenofobija: za izbjegličku i etničku jednakost, Edukacija za građane – građani za društveni razvoj i solidarnost, te Zaklade za razvoj Civilnog društva/Norveški fondovi kroz projekt: Obrazovanje za ljudska prava i demokraciju

